

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

3.1 วิธีการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาระบบเกษตรกรรมทางเลือกบนพื้นที่สูงแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 2 กิจกรรมย่อย คือ การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการตัดสินใจของเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์ ในการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรที่เหมาะสมกับภูมิสังคมบนพื้นที่สูงซึ่งมีความหลากหลายในด้าน กายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จำนวน 5 ภูมิสังคม ได้แก่ ชุมชนที่มีฐาน จากการปลูกฝิ่น ชุมชนที่ปลูกข้าวไร่-ข้าวโพด ชุมชนทำนาเป็นหลัก ชุมชนป่าเมือง พื้นที่เขตร้อน และการประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมหลังการนำผลงานวิจัยของ สวพส. ไปใช้ประโยชน์ จำนวน 5 เรื่อง รายละเอียดดังนี้

กิจกรรมย่อยที่ 1 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการตัดสินใจของเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์ ในการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรที่เหมาะสมกับภูมิสังคมบนพื้นที่สูง

1.1 คัดเลือกพื้นที่ศึกษาใน 5 เขตภูมิสังคม โดยพิจารณาต่อยอดพื้นที่เดิมของงานวิจัย ระบบเกษตร ปี พ.ศ. 2557-2562 จำนวน 9 แห่ง ประกอบด้วย ชุมชนที่มีฐานจาก การปลูกฝิ่น: ขุนตั้นน้อย วาวี แม่สลอง ปากกล้วย ชุมชนที่ปลูกข้าวไร่-ข้าวโพด: แม่สลอง โป่งคำ ชุมชนทำนาเป็นหลัก: สบโขง ชุมชนป่าเมือง: ป่าแป๋ และ พื้นที่เขตร้อน: คลองลาน

1.2 สัมภาษณ์เกษตรกรนาร่องในพื้นที่ศึกษาที่เข้าร่วมงานวิจัยและงานส่งเสริมของ สวพส. เกี่ยวกับรูปแบบระบบเกษตรที่ปรับเปลี่ยน ปัจจัยและเงื่อนไขการตัดสินใจ เปลี่ยนแปลงระบบเกษตร การเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการปรับเปลี่ยนระบบเกษตร

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ประกอบด้วย (1) รูปแบบระบบเกษตร ที่ปรับเปลี่ยน (2) ปัจจัยและเงื่อนไขการตัดสินใจปรับเปลี่ยนระบบเกษตร และ (3) การเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการปรับเปลี่ยนระบบเกษตร

1.4 สรุปผลการศึกษา

กิจกรรมย่อยที่ 2 การประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมหลังการนำผลงานวิจัยของ สวพส. ไปใช้ประโยชน์

2.1 คัดเลือกผลงานวิจัยภายใต้แผนยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมของ สวพส. ที่นำไปสู่การถ่ายทอดหรือส่งต่อเจ้าหน้าที่/เกษตรกรเป้าหมาย หรือถูก นำไปใช้ต่อยอดในงานพัฒนา/ส่งเสริมของสถาบัน เฉพาะโครงการวิจัยที่มีผลต่อ การตอบสนองของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจของชุมชน จำนวน 5 เรื่อง

2.2 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลก่อน-หลังการนำผลงานวิจัยไปถ่ายทอด ส่งต่อเจ้าหน้าที่ เกษตรกรเป้าหมาย หรือถูกนำไปใช้ต่อยอดในงานพัฒนา/ส่งเสริม โดยสัมภาษณ์หัวหน้าโครงการวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ เกษตรกร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2.3 ประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจของงานวิจัย โดยการแปลงค่าผลกระทบที่เกิดขึ้นให้เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นเครื่องชี้มูลค่าและใช้หลักของมูลค่าปัจจุบัน (net present value) หลักของอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน (benefit cost ratio: BCR) และหรือหลักของผลตอบแทนภายใน (internal rate of return : IRR) เพื่อเป็นดัชนีชี้วัดความคุ้มค่า

2.4 ประมวลและสรุปผลการศึกษา

3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

3.2.1 กิจกรรมที่ 1 ดำเนินการศึกษาในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ โดยพิจารณาต่อยอดพื้นที่เดิมของงานวิจัยระบบเกษตร ปี พ.ศ. 2557-2562 จำนวน 9 แห่ง ดังนี้

ภูมิสังคม	ศูนย์ฯ	ชาติพันธุ์
ชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น	1. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะบ้านขุนตั้นน้อย อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่	กะเหรี่ยง
	2. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง อำเภอมะป้าหลวง จังหวัดเชียงราย	อาข่า
	3. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย	อาข่า
	4. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปากกล้วย อำเภอมะทอง จังหวัดเชียงใหม่	ม้ง
ชุมชนที่ปลูกข้าวไร่-ข้าวโพด	5. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน	ไทยพื้นเมือง
	6. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง อำเภอมะสองยาง จังหวัดตาก	กะเหรี่ยง
ชุมชนทำนาเป็นหลัก	7. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสบโขง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่	กะเหรี่ยง

ภูมิสังคม	ศูนย์ฯ	ชาติพันธุ์
ชุมชนป่าเมี่ยง	8. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	ไทยพื้นเมือง, กะเหรี่ยง
พื้นที่เฉพาะ	9. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง คลองลาน อำเภอคลองลาน จังหวัด กำแพงเพชร	เย้า

3.2.2 กิจกรรมที่ 2 ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง 1 แห่ง และพื้นที่ดำเนินงานของ สวทส. จำนวน 7 แห่ง ดังนี้

พื้นที่ดำเนินงาน	ศูนย์ฯ
มูลนิธิโครงการหลวง	1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
สวทส.	2. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงคลองลาน อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
	3. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงผาแดง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
	4. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเป้า อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
	5. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี อำเภอ แม่สรวย จังหวัดเชียงราย
	6. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยก้างปลา อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
	7. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
	8. โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน